

เรื่องย่อและที่มาของคาวชอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ

๓.๑ เรื่องย่อ

พระยาอาทิตย์เป็นกษัตริย์ครองเมืองพาราณสี มีมเหสีชื่อ นางจันทเทวี พระองค์ไม่มีโอรส จึงโปรดให้นางจันทเทวีทำบุญรักษาศีล ทำให้ทิพยอาสน์ของพระอินทร์บนกระดาน พระอินทร์จึงอยู่เหนือพระโพธิสัตว์จุติจากสวรรค์มาปฏิสนธิในครรภ์ของนางจันทเทวี เมื่อพระโพธิสัตว์มาปฏิสนธินั้น นางจันทเทวีก็ฝันว่า พระอินทร์นำเอาหมากคัมทอง (ภาคกลางเรียก มะพลับ) มายื่นให้นาง นางก็รับมากินและทิ้งเมล็ดลงใน แม่น้ำลำหนึ่งก็มากินเมล็ดนั้น โทรมทำนายว่า นางจะได้โอรสผู้ประเสริฐ มาจากสวรรค์ ต่อมาพระยาอาทิตย์ก็ฝันว่า ลำไส้ออกจากท้องของพระองค์ขึ้นไปกระหวัด เกี้ยวถึงยอดปราสาท แล้วยกกลับเข้าท้องของพระองค์ ตามเดิม โทรมทำนายว่า โอรสของพระองค์จะมีอายุมากแต่จะคงหวัดปราศจากบ้านเมือง เพื่อไปรับหาคูครอง แล้วจะกลับบ้านเมืองภายหลัง ต่อมา นางจันทเทวีก็ประสูติโอรสองค์หนึ่ง พระยาอาทิตย์ตั้งชื่อให้ว่า "เจ้าสุวัตร" และในวันที่เจ้าสุวัตรประสูตินั้น มากัญจกและลูกเสนาอีกแสนคนก็เกิดมาเป็นสหชาติ เมื่อเจ้าสุวัตรมีอายุได้ ๑๖ ปี พระมิดาจะหาชายาให้ก็ไม่เป็นที่พอพระทัย

ในป่าหิมวันต์ มีภูเขาคดโค้งน่าพิศมัยอยู่ วันหนึ่ง ภูเขาคดโค้งได้ไปหาผลไม้มาฉันแล้วก็จะลงสรงน้ำในสระโบกขรณี ก็เห็นคอกบัวดอกหนึ่งมีขนาดใหญ่ โตมากและกำจิ่งไหวสะเทือนไปมา ทั้ง ๆ ที่ไม่มีลมพัดเลย ภูเขาคดโค้งก็เก็บคอกบัวดอกนั้นมากลั่นคั้นด้วยควมประหลาดใจ ก็พบเด็กหญิงคนหนึ่งอยู่ภายใน จึงนำมาเลี้ยงไว้และเรียกชื่อว่า "บัวคำ" หรือ "ประทุมมา" จนกระทั่งนางอายุย่างเข้าสู่วัยรุ่น ภูเขาคดโค้งเห็นว่านางไม่ควรจะอยู่ไกล เพราะเกรงจะเป็นศัตรูต่อพรหมจรรย์ จึงสร้างศาลาหลังหนึ่งให้นางอยู่ นางบัวคำก็ได้อยู่ที่นั่นทุกประการ วันหนึ่ง นางก็เสียดสีขนิษฐาหาคูครอง โดยชักชวนมาลัยไป พวงมาลัยนั้นก็ตกลงไปในแม่น้ำและไหลทวนน้ำขึ้นไปเป็นที่อัศจรรย์

ฝ่ายเจ้าสุวัตรกำจ้งเล่นน้ำอยู่ในแม่น้ำกับมหาดเล็กทั้งหมด พวงมาลัยของนางบัวดำก็ไหลทวนน้ำมาสูดเขาในมือ ทำให้เจ้าสุวัตรระงัวถึงและอยากจะพบเจ้าของพวงมาลัยยิ่งนัก จึงขออนุญาตพระบิดาพระมารดาซึ่งมักมักออกสู่ป่าและได้พบกับนางบัวดำ เกิดรักกันขึ้น พระฤาษีก็ยกนางให้ ต่อมาวันหนึ่ง มักมักรักโคเหาะผ่านเมืองของพระยาักษ์เวรามาติเพื่อไปหาอาหาร จึงถูกพระยาักษ์จับเอาไปขังไว้ ส่วนเจ้าสุวัตรกับนางบัวดำได้พากันเข้าป่าเพื่อแสวงหาอาหาร พรานป่าคนหนึ่งมาพบเขา เห็นนางบัวดำมีรูปร่างก็อยากได้นาง จึงไปขโมยเจ้าสุวัตรตายและฉุดนางบัวดำไป พรานพยายามเล่าโลมเอานางเป็นเมีย แต่นางก็ไม่ยอม และเมื่อเขาใกล้นางคราวใดพรานก็รู้สึกกรอนเหมือนไฟ นางบัวดำได้แกล้งพูดอ้อนหวานจนพรานตายใจ พอได้โอกาสจึงไปฉวยพันพรานจนถึงแก่ความตาย แล้วนางก็เดินทางระหกระเหินต่อไป

ฝ่ายพระฤาษีเห็นเจ้าสุวัตรและนางบัวดำไม่กลับมา ก็เที่ยวตามหา ได้พบเจ้าสุวัตรนอนตายอยู่จึงชุบให้ฟื้นขึ้นมาและมอบศาสร์วิญญูไชย ธนูวิเศษ ยารชุบชีวิต น้ำมันมนต์ และกาถาอาคมต่าง ๆ ให้ เจ้าสุวัตรก็อำลาพระฤาษีติดตามหานางบัวดำต่อไป ไปไค่นางสมุทรชาบุตรรักษาแม่น้ำคงคาเป็นชายา ต่อจากนั้นก็เดินทางไปถึงเมืองของพระยาักษ์เวรามาติ ลักลอบไค่นางสุกกะรักชิกายักษ์และนางสีวตี พี่เลี้ยงนางสุกกะรักเป็นชายาอีก เมื่อพระยาักษ์ทราบก็เกิดสู้รบกันขึ้น เจ้าสุวัตรได้ขยับธนะมาพระยาักษ์ตาย จึงนำมักมักหนีออกจากเมืองโดยไม่บอกให้นางสุกกะรักทราบ เมื่อนางทราบข่าวก็ออกติดตามหาเจ้าสุวัตรบาง ส่วนเจ้าสุวัตรนั้นเมื่อเดินทางต่อไปก็ไปสมครุทกำลังจับนาถนิบนานไป จึงไปขโมยครุทตายช่วยชีวิตนาถไว้ได้ นาคราชาจึงตอบแทนคุณโดยยกลูกสาวชื่อนางสุคันธาให้เป็นภรรยา ต่อจากนั้น เจ้าสุวัตรก็เดินทางต่อและไปไค่นางกินรี เป็นชายาอีกแฉะยังไปช่วยชุบชีวิตรางเผือกชื่อมงคลหัตถ์อีกด้วย

ส่วนนางบัวดำซึ่งกำลังมีครรภ์อยู่ได้เดินทางระหกระเหินไปจนถึงฝั่งแม่น้ำคงคา พวกพ่อค้าสำเภาแล่นเรือมาพบเขาอยากจะไค่นางก็พานางไป แต่นางออกอุบายให้พวกพ่อค้าเลี้ยงลูกจนเมาหลับไหลไปหมด นางก็ขโมยสิ่งมีค่าลงเรือหนีไป ขณะนั้น นางสุกกะรักซึ่งเหาะตามหาเจ้าสุวัตรจนอ่อนแรงได้ตกลงไปในแม่น้ำ นางบัวดำก็ช่วยชีวิตเอาไว้ได้ ในที่สุกกะรักษาวามีสามีคนเดียวกันจึงพากันเดินทางตามหาเจ้าสุวัตร นางบัวดำได้คลอดบุตรเป็นชาย แต่

นางถูกผู้ซิมกักตายนางสुकกะรักซึ่งกำลังมีครรภ์กอดลูกชายนางบัวคำเดินทางต่อไป จนพบเมืองที่นางเทพไทเทวกามาเนรมิตไว้เพื่อเลี้ยงดูลูกเจ้าสุวัตร นางก็ไคอยู่ที่เมืองนั้นและกลอกบุตรเป็นนายเหมือนกัน นางตั้งชื่อให้ว่า "ไผ่ยา" ส่วนลูกนางบัวคำตั้งชื่อว่า "ทุกชะกุมาร"

จะกล่าวถึงกษัตริย์องค์หนึ่งชื่อ พระยาจำปา ครองเมืองจำปา ไคเสด็จประพาสป่าก็มาพบนางบัวคำเอนตายอยู่ จึงให้หมอแก้ไขนางจนฟื้น แล้วชวนนางไปเลี้ยงเป็นลูก นางบัวคำไคทำบุญให้ทานและให้สร้างศาลาหลังหนึ่ง ไทธางเขียนรูปเจ้าสุวัตรและนางตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมกับจักลงไว้ให้เผ่าควา ผู้ไคพามาเห็นรูปต่าง ๆ นี้แล้วมีอาการผิดปกติก็ให้ไปบอกนาง ฝ่ายเจ้าสุวัตร เมื่อเดินทางติดตามหานางบัวคำก็ไปพบกับนางสुकกะรักและลูกที่เมืองเนรมิตและไคนางเทพไทเทวกา เป็นนายอีก แล้วออกเดินทางต่อไปจนกระทั่งไคพบกับนางบัวคำที่เมืองจำปา เจ้าสุวัตรจึงพานางบัวคำกลับไปเมืองเนรมิตและไปหานางสมุทธา นางสุคันธา และนางกนิรมาอายุชวย หลังจากนั้น ก็พากันเดินทางกลับเมืองพาราณสี พระยาอาทิตย์และนางจัทเทวีจึงมอบราชสมบัติให้เจ้าสุวัตร ครอบครองต่อไปอย่างมีความสุขจนกระทั่งสิ้นพระชนม์ก็ไปเกิดในสวรรค์ตามผลบุญที่กระทำไว้.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓.๒ ที่มาของเรื่อง

มีผู้กล่าวว่า เรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ ผู้แต่งได้นำเค้าโครงเรื่องจากปฐาสาชากมาแต่งเป็นคำขอขึ้น แต่เมื่อพิจารณาเนื้อเรื่องของชาตกต่าง ๆ จำนวน ๕๐ เรื่อง รวมทั้งนิพนธ์อีก ๑๑ เรื่อง ในปฐาสาชากแล้ว ไม่พบเรื่องราวของเจ้าสุวัตร นางบัวคำในปฐาสาชากเลย เพียงแต่มีเค้าโครงเรื่องตอนต้นคล้ายคลึงกับสุชนุชากอันเป็นชาตกเรื่องที่ ๓ ในปฐาสาชากเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงอาจจะมีผู้เข้าใจผิดว่าเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ นำเอาเค้าโครงเรื่องมาจากสุชนุชากก็ได้ และอีกประการหนึ่ง ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้พบว่าทางลานนาไทยได้มีหนังสือเรื่องธรรมเรื่อง "สุชนุ" ซึ่งนำเค้าโครงเรื่องจากสุชนุชากมาแต่งเป็นคำขออยู่แล้ว ฉะนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า คำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ ไม่ได้อาศัยเค้าโครงเรื่องจากสุชนุชากในปฐาสาชากอย่างแน่นอน

อนึ่ง ผู้เขียนได้พบรอยแก้วเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ ซึ่งจารลงในใบลานจำนวน ๕ ผูก สันนิษฐานว่าแต่งเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๘๐๑ - ๒๐๕๐ แต่ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง คนฉบับรอยแก้วนี้อยู่ที่วัดสันติริมปิง ตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน สภาพของฉบับเป็นใบลานเหนียว มีเนื้อเรื่องครบบริบูรณ์ เก็บอย่างเรียบร้อยโดยมีใบประกบไว้และมีผ้าพันหุ้มห่ออีกชั้นหนึ่ง ขนาดของใบลานกว้าง ๕ เซนติเมตร ยาว ๓๙ เซนติเมตร จารลงในใบลานจำนวน ๑๒๙ ใบๆ ละ ๕ บรรทัด ด้วยอักษรลานนาไทยเป็นภาษาลานนาไทย มีภาษาบาลีสลับบ้างเป็นตอน ๆ "คันทรสถิกขุ" เป็นผู้จาร/คัดลอก เสร็จเมื่อจุลศักราช ๑๒๔๐ ปีเป็กสี่ เดือนเกียง แรม ๑๐ ค่ำ วันพุธ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๒๔๖๑ ปีมะโรง สมฤทธิกถก เดือนตุลาคม แรม ๑๐ ค่ำ วันพุธ เนื้อเรื่องบ่งว่า เป็นเรื่องที่เกิดในประเทศอินเดีย อ้างถึงเรื่องราวแต่ชาติปางก่อนของพระพุทธเจ้า เมื่อประสูติเป็นเจ้าสุวัตร โอรสของพระยาพรหมทัต และนางจันทเทวีแห่งเมืองพาราณสี ฉะนั้น เรื่องนี้จึงเป็นชาตกเรื่องหนึ่ง แต่เป็นชาตกนอกนิบาต และไม่มีเนื้อเรื่องรวมอยู่ในปฐาสาชากดังใดกล่าวมาแล้ว

ส่วนต้นฉบับคำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวกำนั้น ได้สมมุทขอย^๑ จำนวน ๔ ฉบับด้วยกัน ขณะนี้อยู่ในความครอบครองของนาย สิงฆะ วรรณสัย ที่บ้านเลขที่ ๖๑ สันป่าข่างหลวง จังหวัดลำพูน ต้นฉบับอยู่ในสภาพดี ๒ ฉบับ ส่วนอีก ๒ ฉบับชำรุดไปบ้าง ต้นฉบับคำขอทั้ง ๔ ฉบับนี้ไม่ได้บอกชื่อผู้คัดลอกไว้เลย แต่ได้บอกเวลาที่คัดลอกไว้ ๒ ฉบับ คือ ฉบับหนึ่งบอกไว้ว่า คัดลอกเมื่อ จุลศักราช ๑๒๙๐ ปีเปิกสัน เดือน ๑๐ แรม ๖ ค่ำ วัน ๖ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๑๘๕๑ ปีวอก เดือนกรกฎาคม แรม ๖ ค่ำ วันศุกร์ อีกฉบับหนึ่งคัดลอกเมื่อจุลศักราช ๑๒๖๑ ปีไก่ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๑๘๒๒ ปีกุน และบอกไว้ว่าเขียนให้เจาราชสัมพันธ์แห่งนครลำพูน ส่วนอีก ๒ ฉบับไม่ได้บอกเวลาที่คัดลอกและรายละเอียดอื่น ๆ เอาไว้

นอกจากนั้น ได้พบอีก ๒ ฉบับที่หอพระสมุดแห่งชาติ แต่ได้ชื่อเรื่องว่า "พระยาอาทิตย" และ "โสวัตร" ในปัจจุบัน ทางหอพระสมุดแห่งชาติได้เขียนคำอธิบายติดไว้ใหม่บนเล่มเรียกชื่อทั้ง ๒ ฉบับว่า "กวดอนอ่านเรื่องเจ้าสุวัตร" ดังนี้

ต้นฉบับ พระยาอาทิตย เขียนคำอธิบายไว้ว่า

หม
 ๑. กวดอนอ่านเรื่องเจ้าสุวัตร

เลขที่ ๖

ประวัติ พระเจ้านองยาเซอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ถวาย ๒๖ / ๒ / ๑๒๔

ต้นฉบับนี้ ได้เขียนต่อท้ายเนื้อเรื่องไว้ว่า "ตัวหนังสือชา" แต่ไม่ได้ลงชื่อผู้คัดลอกและเวลาที่คัดลอกเอาไว้ สภาพของต้นฉบับก็พอสมควร และชำรุดบ้างเป็นบางตอน

^๑ภาคเหนือเรียก "ปับหนังสือ"

ส่วนต้นฉบับ โสวัต เขียนคำอธิบายไว้ว่า

หมู่
 ชื่อ กลอนอ่านเรื่องเจ้าสุวัตร
 เลขที่ ๑๑

ประวัติ กรมหลวงคำรกราชนาถประพาส ประทาน พ.ศ. ๒๔๕๔

ต้นฉบับนี้ ได้เขียนต่อท้ายเนื้อเรื่องไว้ว่า "นอยอมร" เป็นผู้คัดลอกเมื่อวันที่ ๑ เดือน ๙ จุลศักราช ๑๒๖๕ ปีเพ็ญ ซึ่งตรงกับ วันอาทิตย์ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖ ปีเถาะ สภาพของต้นฉบับชำรุดมากแต่พอจะอ่านได้

ต้นฉบับคำขอทุกฉบับ เขียนด้วยเส้นหมึกดำ อักษรภาษาไทย ภาษาลาวภาษาไทย

เมื่อได้อ่านเรื่องราวของเจ้าสุวัตร นางบัวคำ ทั้งฉบับร้อยแก้วและคำขอแจ้วพบว่าเนื้อเรื่องส่วนใหญ่ในร้อยแก้วและคำขอเหมือนกัน จะแตกต่างกันก็เพียงส่วนปลีกย่อยเป็นบางตอนเท่านั้น ในที่นี้ จะกล่าวเปรียบเทียบคำขอและร้อยแก้วเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ ในด้านต่าง ๆ คือ ตัวละคร ในเรื่อง เมืองในเรื่อง เนื้อเรื่อง และวิธีแต่ง โดยจะยึดเอาคำขอเป็นหลัก เพื่อแสดงให้เห็นข้อที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้

การเปรียบเทียบคำขอและร้อยแก้วเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ

๓.๒.๑ ตัวละครในเรื่อง

คำขอ	ร้อยแก้ว
เจ้าสุวัตร	เจ้าสุวัตร
พระยาอาทิตย์	พระยาพรหมทัต

ดาวขอ	รอยแก้ว
ญาติ (ไม่ปรากฏชื่อ)	นารถญาติ
พระอินทร์	พระอินทร์
พราน (ไม่ปรากฏชื่อ)	พารกพราน
พระยาจำปา	พระยาโกศลธราช
หูกษะกุมาร	ปทุมกุมาร
ไฉ่ยา	ไม่ปรากฏ
พระยาอภัยเวรามาตี	วายุอภัย
อภัยจิตติ	ไม่ปรากฏ
นาคธระ	พระยานาค (ไม่ปรากฏชื่อ)
ไม่ปรากฏ	พระยาอภัยภูมิตติ
ไม่ปรากฏ	พระยาอภัยพร
นางจันทเทวี	นางจันทเทวี
นางประทุมมา (บางแห่งเรียกว่า นางบัวคำ)	นางปทุมมาไกรสร (บางแห่งเรียกว่า นางบัวคำ)
พระมารดา (ไม่ปรากฏชื่อ)	นางมณฑารพเทวี
นางสุกษะรัก (บางแห่งเรียกว่า นางสุกษะฉัตร)	นางสุนทรารัก (บางแห่งเรียกว่า นางสุธารัก)
ไม่ปรากฏ	นางสุนทรสาณ
นางสวตี	นางเกศวตี (บางแห่งเรียกว่า นางเกศวตี)
นางสมุทรชา	ไม่ปรากฏ
นางสุคันธา	นางนาคตี

คำขอ	รอยแก้ว
นางกนิรี (ไม่ปรากฏชื่อ) นางเทพไทเทวคา ไม่ปรากฏ มากัณฐัก นางมณฑลหัตถ์ นางศิริทวยฟ้า	นางเกียงทองและนางฟองจันทร์ นางอสุรภานุชา (นางแห่งเรียกว่า นางเทพกัญญา) นางแสงสุริจัน มากัณฐัก ไม่ปรากฏ ไม่ปรากฏ
๓.๒.๓ เมืองในเรือ	

คำขอ	รอยแก้ว
พาราณสี เมืองยักษ์ (ไม่ปรากฏชื่อ) เมืองพราน (ไม่ปรากฏชื่อ) เมืองพระยานาค (ไม่ปรากฏชื่อ) เมืองเนรมิต (ไม่ปรากฏชื่อ) ไม่ปรากฏ จำปา	พาราณสี นครพราน โกตินคร เมืองพระยาเขค (ไม่ปรากฏชื่อ) เมืองเนรมิต (ไม่ปรากฏชื่อ) เมืองพระยาภูมวาทคี (ไม่ปรากฏชื่อ) สังกัสนคร

๓.๒.๓ เนื้อเรื่อง

ได้กล่าวมาแล้วว่า เนื้อเรื่องส่วนใหญ่ในคาวชอและรอยแก้วเหมือนกัน จะแตกต่างกันก็เพียงส่วนปลีกย่อยเท่านั้น และเนื่องจากได้แสดงเรื่องย่อไว้ในข้อ ๓.๑ แล้ว ฉะนั้น ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะตอนที่แตกต่างกันเท่านั้น ดังนี้

๓.๒.๓.๑ ตอนเริ่มเรื่อง

กาวชอ	รอยแก้ว
<p>เริ่มตนด้วยการไหว้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และขออย่าให้มีอันตรายใด ๆ แกตน แล้วเริ่มตนเล่านิทานธรรม กล่าวถึงพระยาอาทิตย์ และดำเนินเรื่องต่อไปเลย</p>	<p>เริ่มตนคล้ายคาวชอ กล่าวถึงพระพุทธเจ้าซึ่งประทับอยู่ในเวทวัน เมืองราชคฤห์ ไกล้นภิกษุทั้งหลายกล่าวถึงพระเวทตัดซึ่งมักเบียดเบียนกระทำร้ายพระองค์อยู่เนือง ๆ แต่ไม่สำเร็จผล พระองค์จึงตรัสว่า ในชาติปางก่อนพระเวทตัดก็ทำร้ายพระองค์เหมือนกัน ภิกษุทั้งหลายจึงทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าไปแสดงเรื่องในอดีต พระพุทธเจ้าจึงแสดงเรื่องราวเมื่อครั้งพระองค์เกิดเป็นเจ้าสุวัตร โอรสพระยาพรหมทัตให้ภิกษุทั้งหลายได้ฟัง</p>

ถาวร	ถาวร
<p>นางจันทเทวีฝันว่า ธรณีเอามาพลับพลาทองคำมาให้ และ นางก็กินมะพร้าวทองคำนั้นแล้วทิ้งเมล็ดลงดิน แม่ม้าตัวหนึ่งก็กินเมล็ด นั้นเข้าไป โจรจึงทำนายว่า นางจะได้โอรสผู้ประเสริฐลงมาจาก สวรรค์</p> <p>ต่อนั้นไม่นาน พระยาอาทิตย์ก็ฝันว่า ล่าสัตว์ออกจากห้อง ของพระองค์ขึ้นไปกระทำเกี้ยวจนถึงยอดปราสาท ภายหลังก็ตก กลับเข้าห้องของพระองค์ตามเดิม โจรทำนายว่า โอรสผู้ประเสริฐ นั้นจะปรากฏจากเมืองไปเพื่อสืบหาถูกรวง แต่ก็จะกลับเมืองภายหลัง</p> <p>๓.๒.๓.๓ ตอนกำเนิดเจ้าสุวัตร</p>	<p>พระยาพรหมทัตฝันว่า มีชายใหญ่มาพักกระหน่ำโลกทั้งมวล ให้วันไหว้ออนคอมไปทั่วทุกแห่ง และมีแก้วอันประเสริฐมีรัศมี รุ่งเรืองงามดลยมาคั่งเห็นออรุระของพระองค์ประมาณ ๑ ยาม แล้ว แดกกระจายหายไป และยังฝันเห็นสระโบกขรณีซึ่งมีดอกบัวอันงาม มากนักมาคั่งอยู่ริมฝั่งธารราดสีอึกกล้วย จวนนางจันทเทวีก็ฝันว่า มี พราหมณ์คนหนึ่งเอามาพลับพลาทองคำมาให้นางลูกหนึ่ง นางก็กินมะพร้าวทองคำ นั้นแล้วทิ้งเปลือกและเมล็ดไป แม่ม้าตัวหนึ่งก็กินเปลือกและเมล็ดนั้น เข้าไป แล้วนางก็ตกใจตน โจรทำนายว่า นางจะได้โอรสผู้ ประเสริฐ</p>
ถาวร	ถาวร
<p>ในวันที่เจ้าสุวัตรประสูติ มากี่รู้สึกและถูกเขานอกแสนคน ก็เกิดมาเป็นสัตว์ชาติ</p>	<p>มากี่รู้สึกเกิดก่อนเจ้าสุวัตร ๑ เดือน</p>

๓.๒.๓.๔ ตอนเจ้าผู้พิตรและนางบัวคำจะพบกัน

กาวขอ	รอยแก้ว
นางบัวคำไผ่	นางบัวคำไผ่มาแก้วทวหนึ่งถามเอาคอกบัวเพื่อนจาก คูครองของนาง แลวตอกไผ่หนักตกลงยังพื้นดิน และมีชายผู้หนึ่งมา ช้ำกอกไผ่หนึ่งจนอันครธานไปกับดินแลวชายผู้หนึ่งกึ่งแขนนางหนีไป

๓.๒.๓.๕ ตอนกำเนิดวิชัยกษ

กาวขอ	รอยแก้ว
ไม่มีในเนื้อเรื่อง กล่าวแต่นางสุกักรักเป็นธิดา พระยายักษ์เวรมาคีเท้านั้น	อรุณฤกษ์จุกิจจากสวรรค์มาเกิดในคอกมณฑก วารุณยักษ์ ไปเก็บคอกมณฑกนั้นมาให้นางมณฑการาชเทวีเมียเรศิของตน ก็มีเด็กหญิง คนหนึ่งออกมาจากคอกมณฑกนั้น ยักษ์จึงเลี้ยงเป็นลูกให้ชื่อว่า "นาง สุนธารัก" เนื่องจากนางมีรูปลักษณะอันงามยิ่งนัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓.๒.๓.๖ ตอนเจ้าสุวัตรพบกับพระยายักษ์

การขอ	รอยแก้ว
<p>เจ้าสุวัตรโกโจคาบศรีภักย์ไชยเห็นถูกรางของพระยายักษ์ เวรามาติชาดหลายครั้ง แคววียวะระวันทชาดไปก็สามารรถกลับ ถิ่นเขาคิดคอกันได้ตามเคิม เมื่อพระยายักษ์ต่อสู้โดยไชเวทมนต์ อย่างใดเจ้าสุวัตรก็สามารรถแก้ได้ ในที่สุดพระยายักษ์ได้แปลงตัว เป็นพระฤาษีพอลี้ียงของนางบัวคำมานอกเจ้าสุวัตรว่า การไช เวทมนต์คาถาและของวิเศษรบกับพระยายักษ์นั้น เป็นการกระทำ ที่ผิดและไมสมควร แต่มากณัฐก็เตือนให้เจ้าสุวัตรทูนยันตา ถ่าไมกระพริบและเบียดแคงก็แสดงว่าเป็นยักษ์แปลงตัวมา เมื่อ เจ้าสุวัตรสังเกตดูก็เห็นเป็นเช่นนั้น จึงใจคาบพันรางของฤาษี แปลงจนขาดสะบั้น พระยายักษ์จึงถึงแก่ความตาย</p>	<p>เจ้าสุวัตรขายักษ์บริวารลมคายลงเป็นจำนวนมาก และ สู้รบกับวารุณยักษ์เป็นสามารรถไม่มีใครแพ้ใครชนะ พระยายักษ์จึง คิดว่า ชายนี้ เป็นบุรุษผู้ประเดริรูแม่จะรบไปนานสักเท่าใดก็ไม่อาจจะ เอาชนะได้และรังแคงจะทำให้เสียบริวารมากขึ้น จึงพานบริวารกลับ เข้าเมือง ปลอຍให้เจ้าสุวัตรเดินทางต่อไป</p>

ศูนย์วิทยพัรพยากร
จุพาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓.๒.๓.๓ เรื่องนางสมุทรชาผู้รักษาแม่น้ำคงคา

กาวขอ	รวบแก้ว
<p>เมื่อพระฤๅษีเกษใจเจ้าสุวัตรจนสิ้นชีวิต เจ้าสุวัตรก็ออก เกินทางออกไปเรื่อย ๆ จนพบ ช้างจระเข้ตัวหนึ่งบนคอนทราย เจ้าสุวัตรรู้สึกสงสารจึงเอายาวิเศษกรวักปากจระเข้ไว้ในถิ่นชีวิต กลายเป็นนางงามชื่อ "สมุทรชา" และไถนางเป็นเมีย นางไถบอก ทรัพย์ของมากันรูกที่ถูกลักขโมยไปให้</p> <p>๓.๒.๓.๔ ตอนนางบัวคำพบธิดายักษ์</p>	<p>ไม่มีในเรื่อง</p>

กาวขอ	รวบแก้ว
<p>นางสุกักระรักเหาะตามหาเจ้าสุวัตรบนแรงกลองในแม่น้ำ คงคา นางบัวคำช่วยไว้ได้</p>	<p>นางสุนักรักตามหาเจ้าสุวัตรไม่พบ เสียใจจึงคิด กระโดดน้ำตาย แต่กลับที่จะเป็นเหาะจากตาจึงแปลงตัวเป็น จระเข้ก่อน (ช้างจระเข้) นั้นไปห่มเรือของนางบัวคำ นางเห็น กลาย ๆ คนจึงช่วยเหาะ และเกษใจจนสิ้นชีวิต</p>

๓.๒.๓.๘ เรื่องลูกของเจ้าสุวัตร

คำขอ	รอยแก้ว
<p>ลูกของเจ้าสุวัตรที่เกิดจากนางบัวคำและนางสุกักรักเป็นชายเหมือนกัน ลูกนางบัวคำชื่อ "ทุกชะกุมาร" ส่วนลูกนางสุกักรักชื่อ "ไผ่ยา" และในเนื้อเรื่องไปปรากฏว่าเจ้าสุวัตรยกราชสมบัติให้แก่ลูกคนใด</p>	<p>ลูกของนางบัวคำเป็นชายชื่อ "ปทุมกุมาร" ส่วนลูกของนางสุกักรักเป็นหญิงชื่อ "นางสุธารสาน" เมื่อเจ้าสุวัตรสวรรคตจัดการอภิเษกปทุมกุมารและนางสุธารสานพร้อมทั้งยกราชสมบัติให้ครอบครองต่อไป</p>

๓.๒.๓.๑๐ ตอนนางบัวคำฝันคนชีวิต

คำขอ	รอยแก้ว
<p>เมื่อนางบัวคำถูกขู่มิฆักรตาย พระยาจำปาแห่งเมืองจำปาก็ให้หมอบอกไขจนฝันและรักจะเอานางเป็นชายา แต่นางบัวคำขอเป็นลูกเพื่อตอบแทนคุณ และนางไค้เสียงอธิษฐานโดยการคุณนพระยาจำปา นำนมกลีโหลออกมา พระยารำปาก็รับเลี้ยงนางเป็นลูก</p>	<p>พระยาโกศลราชแห่งเมืองตังกัสนครไค้ให้หมอบอกไขนางบัวคำจนฝันและรับเลี้ยงนางเป็นลูก</p>

๓.๒.๓.๑๑ เรื่องชายอื่น ๆ ของเจ้าสุวัตร

กวางขอ	รอยแก้ว
<p>ไปโลกลาวถึงนางแสงสุริจันเลย เมื่อรับพระยายักษ์เวรยามตีแล้ว เจ้าสุวัตรก็เดินทางไปพบกรุทจับเอาตัวหนึ่งจึงเอาธนูยิงกรุทตายช่วยชีวิตนาคไว้ได้ นาคตัวนั้นมีนามว่า "นาคราจะ" และนาคราจะไถยกลูกสาวชื่อ "นางสุคันธา" ให้เจ้าสุวัตร</p>	<p>หลังจากรบกับवारุณณ์แล้ว เจ้าสุวัตรก็เดินทางต่อไปได้พบกับนางแสงสุริจันซึ่งเป็นลูกของพระยากรมภาวักติและไคนางเป็นชายา แล้วเดินทางต่อไปอีกจนพบกับนางกนิรี ๒ พี่น้อง ชื่อ "เกียงทอง" และ "พองจันทร์" ไคนางเป็นชയാอีก</p>

๓.๒.๓.๑๒ ตอนช่างเผือก

กวางขอ	รอยแก้ว
<p>หลังจากไคนางกนิรีแล้ว เจ้าสุวัตรก็เดินทางต่อไป ได้พบช่างเผือกตัวหนึ่งถูกฆาตตายจึงแก้ไขจนคืนชีวิต เจ้าสุวัตรไถถามเรื่องราวของช่างเผือก ๆ เล่าว่าคนชื่อ "มงคลหัตถ์" ถูกวางคำชื่อ "ศิริหวัชพา" ฆาตตาย เจ้าสุวัตรจึงเอาน้ำมันมนต์ทาตัวและงาของช่างมงคลหัตถ์เพื่อให้ได้อยู่งคงกะพัน ในที่สุดช่างมงคลหัตถ์</p>	<p>ไม่มีในเนื้อเรื่อง</p>

ควาขอ	รอยแถว
<p>กัถอสูลนชนะ มาชางกัถววยฟาดาย ชางมกคตคตไค้นำทาง เจาสู้วัตรไปจนพบกับนางสุกัถะรักและลูกชายพร้อมทั้งลูกชายของ นางบัวกำควย</p> <p>๓.๒.๓.๑๓ ตอนเจาสู้วัตรกลับเมืองพาราณสี</p>	

ควาขอ	รอยแถว
<p>เมื่อเจาสู้วัตรจะกลับเมือง ฤาษีก็เนรมิตมาซึ่งเหาะเหิน เกินอากาศให้ เจาสู้วัตร ชายาและโอรสก็เหินทางกลับควยมา วิเศษนี้และไคมาพักอยู่ที่ชานเมือง ชาวเมืองไปพบเข้าก็นำความ ไปกราบทูลพระยาอาทิตย ๆ จึงให้ประทับประคานเมืองและจัดทัพ ออกไปรับเจาสู้วัตรเข้าเมือง และมอบรางวัลให้</p>	<p>เมื่อเจาสู้วัตรพบนางบัวคำและชายาทุกคนแล้วก็คิดจะ กลับบ้านเมือง รอนถึงพระอินทรคองให้วิษณุกรรมเทวบุตร ลงมาเนรมิตปราสาทและมา ๑๐๐ ตัวมารับ วิษณุกรรม เทวบุตรให้ทุกคนเข้าอยู่ในปราสาทนั้น แล้วยกเอา ปราสาทนั้นเหาะไปสู่เมืองพาราณสีและไคไปหยุดพักอยู่ ที่ชานเมือง พรานป่าคนหนึ่งมาพบเข้า เจาสู้วัตรจึง ไปรคให้พรานป่าคนนั้นไปกราบทูลพระยาพรหมทัต ๆ ก็ให้ ประคัมประคานเมือง แลวจักกองทัพออกมารับเจาสู้วัตร และชายาทั้งหลายเข้าเมือง ทำพิธีราชาภิเศกให้เจาสู้วัตร เป็นกษัตริย์ ส่วนพระยาพรหมทัตและนางจันทเทวีเมื่อ</p>

กาวขอ	รอยแก้ว
<p>๓.๒.๓.๑๔ ตอนเจ้าสุวัตรและนางบัวคำไปหาพระฤๅษี</p>	<p>สวรรค์ก็ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อเจ้าสุวัตรราลงกับอบ ราชสมบัติใหม่ทุมกุมารและนางอุษารสานครอบครองต่อไป เมื่อ เจ้าสุวัตรสวรรค์ได้ไปเกิดในเทวโลก</p>

กาวขอ	รอยแก้ว
<p>หลังจากเจ้าสุวัตรขึ้นครองเมืองแล้ว ก็ได้เสด็จไปหา พระฤๅษีพ่อเลี้ยงของนางบัวคำ พระฤๅษีได้สั่งสอนเจ้าสุวัตร ให้คงอยู่ในธรรมและสั่งสอนนางบัวคำให้ทำหน้าที่ของภรรยา ให้ดีที่สุด แล้วเจ้าสุวัตรและนางบัวคำก็ลาพระฤๅษีกลับเมือง</p>	<p>ไม่มีในเนื้อเรื่อง</p>

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓.๒.๓.๑๕ ตอนจบเรื่อง

ควาขอ	รอยแก้ว
<p>ไม่มีทแสดงการกัษชาติของตัวละคร เมื่อนิทาน จบก็จบลงทันที</p>	<p>มีทแสดงการกัษชาติของตัวละคร ดังนี้</p> <p>พระฤๅษีห่อเลี้ยงนางบัวคำ คือ พระโมคคัลลานะ</p> <p>พารกพราน คือ เทวทัต</p> <p>พระยาโกศลราช คือ พระกัศสปะ</p> <p>พระยานาค คือ องคุลิมาน</p> <p>พระยาकुณภาวัตติ คือ อุปลๅเดระ</p> <p>วารุณณัษ คือ วสๅสคๅมาร</p> <p>นางบัวคำ คือ พระนางยโสธรา</p> <p>นางสุนธราภัก คือ นางอุบลวรรณาเถรี</p> <p>นางจันทเทวี คือ พระนางสิริมหามายา</p> <p>พระยาพรหมทัต คือ พระเจ้าสุทโธทนะ</p> <p>เจ้าสุๅตร คือ พระพุทธเจ้า</p>

๓.๒.๔ วิธีแต่ง

กาพย์	ร้อยแก้ว
<p>แบ่งออกเป็นบท ๆ รวม ๑๔ บทด้วยกัน ตอนเริ่มตน แต่ละบทจะมีอารมณ์บอกไว้ว่าเป็นบทที่เท่าไรและขอเชิญใ้แต่งต่อไป เมื่อจบแต่ละบทแล้ว จะมีโคลงดี โคลงสามและโคลงสองเป็นบทสรุป ใจความในบทข้างตน หรือเป็นการนำเอาตอนที่ประทับใจมากมาซ้ำ และบอกไว้ว่าจะขอจบเท่านี้ก่อนทุก ๆ บทไป</p>	<p>จารลงในใบลาน มีทั้งหมด ๘ ชุดด้วยกัน แต่ละชุด ขึ้นต้นด้วยคาถาบาลีก่อนแล้วจึงเล่าเป็นภาษาไทยที่หลัง เมื่อ เรื่องดำเนินไปถึงจะบิคาถาบาลีสั้น ๆ แทรกอยู่เป็นตอน ๆ ตลอดเรื่อง ตอนจบผูกแต่ละผูกจะบอกชื่อผู้จาร เวลาที่จาร เหตุที่จาร และบอกว่าเป็นผู้ที่เท่าไร ทั้งหมดมีผู้เอา ไว้วาย</p>

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการเปรียบเทียบข้างต้น แสดงให้เห็นว่า กาวขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวว่า
ไต่เต้าเอาเค้าโครงเรื่องมาจากรอยแก้วจึงเป็นฉากนอกนิบาตนั้นเอง

กาวขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวว่านี้ ต่อมาในสมัยหลังท้าวสุทรภณจนกิจไต่เต้า
เอาไปแต่งเป็นเพลงขอขึ้น เมื่อประมาณก่อน พ.ศ. ๒๔๕๕ ในสมัยพระราชนิพนธ์เจ้าการารักษ์มี
นัยเป็นเพลงขอที่มีชื่อเสียงมาก ก่อนอื่นจะขอกล่าวถึงวรรณกรรมประเภทเพลงขอ"ฉิ่ง" เป
ดังนี้

เพลงขอ เป็นคำนำเพลงอย่างหนึ่งที่นักร้องชายหญิงแห่งลานนาไทยนิยมร้องกันมา
แต่โบราณแล้ว นักร้องเพลงขอนี้ทางเหนือเรียกว่า "ช่างขอ" ช่างขอจะต้องเป็นผู้ที่มีปฏิภาณ
ไหวพริบดี มีความรู้ดีในระเบียบประเพณีต่าง ๆ ตลอดจนเป็นผู้ที่มีความสามารถทางกวีด้วย เพราะ
ต้องร้องโต้ตอบกันสด ๆ เหมือนอย่างคำตัดของภาคกลาง หมอคำของภาคอีสาน และโน้ต
ของภาคใต้ ในการร้องเพลงขอ นั้น ช่างขอชายและหญิงจะร้องสลับกันไป ซึ่งลักษณะนี้ทาง
เหนือเรียกว่า "คู่ทอง" และจะร้องไปจนกว่าจะจบบทหนึ่งหรือตอนหนึ่งซึ่งใช้เวลาไม่ยกกว่า
๓๐ นาที ในขณะที่ร้องนั้นจะมีดนตรีคอกไปด้วย เครื่องดนตรีที่ใช้ก็เป็นจำพวกปี่ ไต่เก้ เป็แม่^๑
ซึ่งหมายถึงปี่เล้าใหญ่ ยาวประมาณ ๑ เมตร มีเสียงทุ้มกังวาน สามารถคุมเสียงทั้งหมดไว้ได้
อย่างไพเราะ "ปี่กลาง" เป็นปี่ที่มีเดายาวประมาณ ๘๕ เซ็นติเมตร ระดับเสียงปานกลาง
มีความสำคัญในการรักษาระบบเสียงให้คงที่ "ปี่ก้อย" เป็นปี่ที่มีระดับเสียงอยู่ระหว่างเสียง
ของปี่แม่และปี่กลาง ทำให้เสียงมีผสมผสานเข้ากันอย่างพอดี ช่วยให้คนกรีประกวดการขอ
ไปเรื่อย ๆ ขึ้น นอกจากนั้นยังใช้ขลุ่ยหรือสะล้อ^๒ เอนประกวดอีกด้วย

ทำนองขอของลานนาไทย มี ๘ ทำนองด้วยกัน คือ

๑. ขอทำนองเพลงฉิ่ง

^๑ เป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งของภาคเหนือ มีลักษณะคล้ายซออู้ แต่ขนาด
เล็กกว่า และมีเสียงแหลมคล้ายซอด้วง

๒. ขอทำนองพม่า
๓. ขอทำนองเพลงเงี้ยว
๔. ขอทำนองล่องน่าน หรือ ขอพระลอ
๕. ขอฮั่น
๖. ขอทำนองจะปู้
๗. ขอทำนองเชียงใหม่
๘. ขอทำนองเมี่ยงแสน
๙. ขอทำนองปิ่นฝ้าย

ขอทำนองเพลงฮั่น ในสมัยโบราณนี้เป็นทำนองกลุ่มเด็ก จะมีเสียงอ้อหรือเสียงฮัมคอยท้าย ต่อมาช่างซอโคกคักแม่ฉางเป็นทำนองซอคล้องกับเสียงดนตรี เป็นทำนองที่ค่อนข้างยากแต่ไพเราะ ขอทำนองนี้เหมาะสำหรับไม้บรรบายเรื่องราวต่าง ๆ เช่น ขอนิทานเรื่องดาววิโกกหน้อย ขอเทวทูต ขออำเภอย เป็นต้น

ขอทำนองพม่า เป็นระคนหนึ่งที่ช่างซอนิยมซอกัน โดยเฉพาะการซอเป็นเรื่องหรือโคกคอกันระหว่างช่างซอรายและหญิง หรือจะซอเดี่ยวที่ละบทก็ได้ ขอทำนองนี้จะได้อมาจากไหนไม่ปรากฏ แต่บางตนกล่าวว่า เป็นทำนองซอของมอญ ขอทำนองพม่าที่คนภาคเหนือนิยมมากที่สุด ได้แก่ เพลงซอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ

ขอทำนองเพลงเงี้ยว ขอทำนองนี้เข้าใจว่าได้มาจากไทยใหญ่ แล้วนำมาดัดแปลงให้เข้ากับกาซอของล้านนาไทย ช่างซอนิยมไม่ซอโคกคอกันระหว่างช่างซอรายและหญิงในเรื่องของความรัก ฉากก ขออวยพร หรือซอเรียกขวัญลูกแก้ว (ทำขวัญนาค) ลีลาซอมีทั้งกระแทกกระทั้นอ่อนช้อยปะปนกันไป

ขอทำนองล่องน่าน หรือ ขอพระลอ ที่เรียกว่าซอพระลอเพราะโบราณนิยมนำเอาเรื่องราวของพระลอมาเขียนให้ช่างซอ ซอในทำนองนี้ ลีลาของขอทำนองนี้ไพเราะมาก มีเสียงสูงต่ำอ่อนช้อย นิยมไม่ในการซอขอพระเกียรติกษัตริย์ พรรณนาความงามของธรรมชาติ เป็นต้น

ขอขมา เป็นขอที่เกิดขึ้นเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เที่ยงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ พระราชชายาเจ้าดารารัศมีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ให้ท้าวสุนทรพจนกิจ กวีประจำคุ้มเสียงใหม่ในสมัยนั้น แต่งขึ้นเพื่อขอรับเสด็จและสรรเสริญพระเกียรติ ลีลาของขอไพเราะ มีระเบียบ และสง่างามมาก

ขอทำนองจะปู ขอทำนองนี้มีลีลาอ่อนหวานไพเราะนุ่มนวล ไร้เสียงเอื้อนอ่อน ๆ ในตอนท้ายบท เป็นขอที่นิยมกันมากทำนองหนึ่ง ใจขอพรรณนาความรู้สึก

ขอทำนองเจียงใหม่ เป็นทำนองขอที่นิยมไปเป็นบทไหว้ครู หรือเริ่มเรื่องราวปรารภเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่บางขอได้มารวมในงานนั้น ๆ

ขอทำนองเจียงแสน ที่ชื่อว่าขอทำนองเจียงแสนก็เพราะเป็นทำนองขอที่ชาวเจียงแสนนิยมขอเข้ามาก่อน นิยมไปขอเมื่อว่างขอจะเปลี่ยนทำนองขอไปเป็นทำนองอื่น เช่นหวังจากที่ได้ขึ้นทำนองจะปู ๒ - ๓ บทแล้ว ก็จะต้องขอทำนองเจียงแสนนี้ แล้วจึงจะเปลี่ยนเป็นขอทำนองอื่นได้ ดังที่ นาย มณี พยอมยงค์ กล่าวเปรียบเทียบไว้ว่า "เป็นเสมือนชุมทางรถไฟที่จะต้องผ่านเสมอ"^๑

ขอทำนองมันฝ่าย เป็นขอโบราณเหมือนกับขอทำนองล่องน่าน นิยมขอในหมู่ชนจังหวัดน่าน และแพร่ ขอทำนองนี้ ในระหว่างบทเพลงจะมีเสียงอ้อหรือเสียงอัมคลอกไปด้วย

สำหรับเพลงขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ ของท้าวสุนทรพจนกิจนั้น แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ด้วยกัน คือ ตอนต้นเป็นขอทำนองเพลงเจี้ยว ส่วนตอนกลางและตอนปลายเป็นขอทำนองพม่า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เพลงเจี้ยว

- (๑) ศรีบัวคำ เป็นบุตรบุญธรรม พระญาติหน่อไท่ ยามเมื่อเจ้าจะได้ คู่แพงหน่อ
สายตา ยามเมื่อเจ้าสุวัตร ไต่กะพวงดอกมา คำแม่คำ นางนงบัวคำ

^๑ มณี พยอมยงค์, ประวัติและวรรณคดีล้านนาไทย (พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: มิตินราการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๕๘.

เจ้านั่งเล่นอยู่

- (๒) บมีไผ่ไหน คนใดจิ้มดู เจ้าก็แวงตรัสรู้ ว่าเป็นเจ้าของมาลัย เจ้าสุวัตรก็เที่ยว
เขาไปนึกจะปราศรัยกับนางนงนุชนามาจัย นางบัวคำเห็นแก่ไกล นางสายใจ
ฟังหลบหลีกหน้า
- (๑) สุวรรโณ ออกแม่พู่โธนองไท พี่ยังบั้นไค้ไกล นองไทกล้วเล่าสังขานา ยาม
นั้นเจ้าสุวัตร ก็เขาไปพักอยู่นอกศาลา นานองนา ขอออกมาอุชายหนอยเทอะ
หนา
- (๒) ตัวที่ตั้งใจมาหา เจาบุปผาคอกสรอย ข้าเจานางนอย หลบหลีกอยู่ภายใน
ยอนความรักที่มีเต็มใจ พ้อยู่ระคไกลก็ไหลมาสู่ ภายใน ขอออกมาปราศรัย
พ้อหรือชื่นใจตัวพ้อยหนึ่ง
- (๑) เจ้าเป็นไผ่ อยู่ที่ไหนขานองบรู จักห้อมบัวคำนงออกไปอยู่ กล้วพบใส่พ้อปิตา
เพราะเป็นสังขานาไว้ บ่ห้อยอยู่นอกศาลา วันทีวัน ก็นพ้อขามาหั้น เพิ่นจะทีจะคะ
เจ้าไปไค้คอกไม้ทีไหนมา หาวาเป็นของข้า มันบไซของนง เจ้าไค้ทีไหนมา
จะห้อมบัวคำออกไปพู่จา ถลัวพระปิตาขามาหั้นใส่ ขุณา จะห้อมบัวคำนงออกไป
หา กล้วพระปิตาขามาหั้นใส่ ...

เพลงพม่า

- (๑) ค้อยฟังรา หมู่มพื่อนอง จักไซทำเอง เรื่องนางบัวคำ ไซตามระบ่า
ออกในธรรมพระเจ้า คิคคอบทเคา เจ้าสุวัตรตวยมา
- (๒) อูกันศาลา วันนั้นเมื่ออัน ส่วนนางนงอัน ไซบอกปิตา ว่านางไค้จาและ
ก็ไค้พู่กับเจ้ากลินคู สุวัตรนอไท
- (๑) ส่วนพระญาติ ท่านก็เร่งหั้นไค้ จึงยอมยกให้ เป็นคู่ตัวคำ ของนางบัวคำ
เมื่อปางกออื่น ท่านไม่ซัดซัน ยกหือเป็นเมียแพง
- (๒) เพราะกรรมเคยแผง เทียมแวงมากอนัก ก็เกิดมาชาตินี้ ไซกั้เขาจะหากัน
ท่านเลยปลงบัน อนุญาติให้ เกียงพระพ้อไท ตกถึงเมืงมา ...

สรุปแล้ว ผู้เขียนสันนิษฐานว่า คำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำนี้ เดิมทีจะเป็นชาคนอกนิคมที่แต่งควยภาษาบาลี ให้อักร้านนาไทย (อาจจะเป็นสมัยเดียวกับรัชกาลที่ ๕) และต่อมากงจะมีนักปราชญ์ใค้คนหนึ่งถอดควยภาษาบาลีมาเป็นร้อยแก้วภาษาภาษาไทย แล้วผู้แต่งคำขอก็นำเอาเค้าโครงเรื่องจากร้อยแก้วมาแต่งเป็นถวญอีกทีหนึ่ง และเมื่อประมาณก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ ท้าวสุนทรพจนกิจก็นำเอาเรื่องจากถวญนี้มาแต่งเป็นเพลงขอไร้ขั้บรองกันมาจนถึงปัจจุบัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓.๓ ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับผู้แต่ง

ปัญหาที่ว่า ใครเป็นผู้แต่งคำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ เป็นปัญหาที่ถกเถียงกันมานานแล้วในบรรดาผู้รู้ในคานววรรณกรรมภาษาไทย แม้กระทั่งในปัจจุบันนี้ก็ยังไม่มีหลักฐานยืนยันแน่นอนลงไปว่าใครเป็นผู้แต่ง เพราะกวีโบราณนั้น เมื่อแต่งเรื่องอะไรแล้วก็ไม่นิยมบอกชื่อผู้แต่งลงไปเลย แต่ถึงไว้ให้เป็นที่ยกกันในสมัยนั้น ๆ เมื่อเรื่องเหล่านี้ตกทอดมาถึงปัจจุบันจึงไม่อาจสืบทราบได้ว่า ผู้แต่งเรื่องนั้น ๆ คือใคร จึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่องผู้แต่งขึ้นถึงคำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำนี้ เพราะตอนที่ค้นพบนั้นก็เป็นคนฉบับที่คัดลอกต่อ ๆ กันมา บางฉบับก็บอกชื่อของผู้คัดลอกและเวลาที่คัดลอกบางฉบับก็ไม่ได้บอกอะไรไว้ให้ทราบเลยมีแต่เนื้อเรื่องที่คัดลอกไว้เท่านั้น และพบว่า ไม่มีฉบับใดเลยที่บอกชื่อผู้แต่งเอาไว้ อย่างไรก็ตามก็มีผู้พยายามหาให้ข้อสันนิษฐานไว้ว่า ผู้แต่งคำขอเรื่องนี้อาจจะเป็น "พระยาโลมาวิสัย" กวีในราชสำนักเจ้าหลวงนครลำปาง หรืออาจจะเป็น "พระยาพรหมโวหาร" กวีเอกในราชสำนักลำปาง แพร่ และนครเชียงใหม่ ในสมัยประมาณ ๑๓๐ ปีมาแล้วก็ได้ พระยาโลมาวิสัยนั้น สันนิษฐานว่าคงจะมีชีวิตอยู่ในระหว่างสมัยรัชกาลที่ ๒ ถึงรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (ประมาณ พ.ศ. ๒๓๕๒- พ.ศ. ๒๔๑๑) การสืบหาประวัติของท่านเป็นไปด้วยความลำบากเพราะไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด ผู้รู้อย่างท่านก็สันนิษฐานว่าคงจะมีชีวิตอยู่ในราว พ.ศ. ๒๓๓๐ และคงจะรับราชการในตำแหน่งหัวหน้าอาลักษณ์ของกรมหลวงลำปางในสมัยนั้น ส่วนพระยาพรหมโวหารนั้น มีหลักฐานแน่ชัดว่า ท่านมีชีวิตอยู่ในระหว่าง พ.ศ. ๒๓๕๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๓๐ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

เนื่องจากมีปัญหาในเรื่องผู้แต่งคำขอเรื่องนี้ ผู้เขียนจึงพยายามค้นคว้าหาหลักฐานที่แน่นอน เพื่อตัดสินว่า ใครเป็นผู้แต่งคำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำกันแน่ แต่ก็ไม่ได้พบหลักฐานที่แน่นอนจากที่ใดเลย นอกจากนั้น ยังได้ข้อสันนิษฐานอีกทางหนึ่งจากการสัมภาษณ์จากคุณ ๗ ลำพูน บุตรของเจ้านายสัมพันธวงศ์ เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๖ ณ บ้านเลขที่ ๔๕ ตำบลห้วยหัด อ่างทองบ้านโอง จังหวัดลำพูน ขณะนี้จากคุณมีอายุได้

๔๓ ปีแล้ว แต่ยังมีความทรงจำที่คือนุ่มนวลและอ่อนโยน ได้ยืนยันว่า คำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำนี้ "พระยาพรหมเทศ" ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดกำแพงเพชร (ปัจจุบันเป็นโรงเรียนประจวบคีรีขันธ์) กวีโบราณสำนักเจ้าหลวงกำแพงเพชรเป็นผู้แต่ง แต่ไม่ทราบแน่นอนว่าแต่งเมื่อประมาณ พ.ศ. เท่าไร และให้ข้อสันนิษฐานว่า พระยาพรหมเทศ คงจะมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับพระยาพรหมโวหารและมีชีวิตอยู่ในสมัยเดียวกัน ส่วนผลงานอื่น ๆ ของพระยาพรหมเทศนอกจากคำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ นี้แล้วก็ไม่ปรากฏแต่อย่างใดก็ดี ผู้เขียนก็ไม่สามารถจะหาหลักฐานที่แน่นอนมายืนยันได้ว่า พระยาพรหมเทศเป็นผู้แต่งคำขอเรื่องนี้แน่ เพราะเจ้ากุศลเองก็ได้รับคำบอกเล่าเกี่ยวกับเรื่องนี้สืบทอดมาอีกทีหนึ่ง ทั้งในปัจจุบันนี้ เชื้อสายของพระยาพรหมเทศต่างก็กระจัดกระจายไปไม่อาจสืบทราบได้ว่าไปอยู่ที่ใด ทราบเพียงแต่ว่า ทานของพระยาพรหมเทศคนหนึ่งชื่อ ตานบุญอุทา ไล่ไปตั้งรกรากอยู่ที่เชียงใหม่ แต่ไม่ทราบสถานที่อยู่ ฉะนั้น หลักฐานเกี่ยวกับพระยาพรหมเทศจึงเป็นหลักฐานที่อ่อนล่อยที่สุด

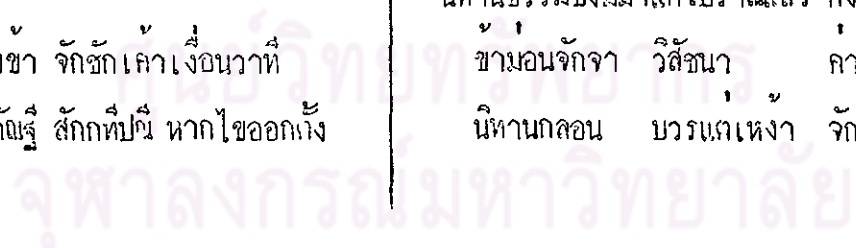
มีทางเดียวที่พอจะพิจารณาได้ว่า ผู้แต่งคำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำนี้เป็นใคร โดยสังเกตจากการเปรียบเทียบทำนองแต่งและถ้อยคำสำนวนในคำขอเรื่องนี้กับคำขอเรื่องอื่น ๆ ของพระยาโลมาวิสัยและพระยาพรหมโวหาร ถ้าปรากฏว่าคล้ายคลึงกับคำขอเรื่องใด กวีผู้แต่งเรื่องนี้ก็น่าที่จะเป็นผู้แต่งคำขอเรื่องนี้ด้วย เพราะผู้แต่งคนเดียวกันย่อมจะมีทำนองแต่งและถ้อยคำสำนวนคล้ายคลึงกัน

ผลงานเรื่องสำคัญของพระยาโลมาวิสัย คือ คำขอเรื่องหงส์ผาคำ ต้นฉบับที่พบเป็นสมุดข่อย ที่คัดลอกจากฉบับเดิมไว้ตั้งแต่ต้นจนจบ คัดลอกเสร็จเมื่อเดือน ๔ เดือนจุลศักราช ๑๒๔๓ คือ ประมาณ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ปัจจุบันอยู่ในความครอบครองของนาย สิงขะ วรรณสัย เมื่อพิจารณาทำนองแต่งและถ้อยคำสำนวนในคำขอเรื่องหงส์ผาคำแล้ว พบว่า มีส่วนคล้ายคลึงกับคำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำมาก ผู้เขียนจะเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจน โดยนำคำขอเรื่องหงส์ผาคำเป็นหลัก ดังในหน้าต่อไป

(๑) การกล่าวถึงจุดประสงค์ในการแต่ง

หงส์มาคำ	เจ้าสุวัตร นางบัวคำ
<p>พระยาโลมาว่าตักกล่าวถึงจุดประสงค์เอาไว้ตอนท้าย เรื่องว่า เพื่อให้ผู้ฟังจดจำเรื่องนั้นแล้วให้เลาลืมตอกันไป ทั้งนี้ ทั้งดีเทอะ อย่าละสิ่งแมกผวน เราควรรักชวาน เอากันแวก เป่า</p> <p>เอาใส่ใจเจ้า กาวธรรมพระเจ้า อย่างนับเงงโงคาย ควรเก็บใส่ไว้ มโนใจฉาย สืบปรียาย ไชจาเลากาน</p> <p>(๒) การกล่าวถึงที่มาของเรื่อง</p>	<p>กล่าวถึงจุดประสงค์เอาไว้ตอนต้นเรื่องว่า นิทานธรรม เรื่องนี้ เป็นเรื่องที่ผู้ฟังควรจะตั้งใจฟังให้ดี เพื่อจะได้จดจำกัน ต่อไป ทั้งนี้</p> <p>นิทานเรื่องนี้ หากควรจำ ยังควาแนวคำ ปรวอนเคียงถาน คอยเหียงหุ้ง เทอะบัวไกวกาน ปุรเวหนาไชนอย</p>

หงส์มาคำ	เจ้าสุวัตร นางบัวคำ
<p>กล่าวถึงที่มาของเรื่องเอาไว้ชัดเจนว่า แต่งขึ้นตามเรื่อง ในสักกที่ปี่ ดังนี้</p> <p>คอยฟังเสียงสาร นิทานแห่งชา จักชักเอาเงอนวาที่ ไถคอนไถ ออกตามกัณฐ์ สักกที่ปี่ หากไขออกเง็ง</p>	<p>บอกถึงที่มาของเรื่องเอาไว้ชัดเจนเหมือนกันว่า นำมาจาก นิทานธรรมซึ่งมีมาแต่โบราณแล้ว ดังนี้</p> <p>ข้ามอนจักจา วิถีชนา กาวธรรมพระเจ้า นิทานกลอน บวรแถเหงา จักไขเอาเรื่องวาวธรรม</p>

(๓) การใช้โคลงสรุปเรื่อง

หงส์ยาคำ	เจ้าสุวัตร นางบัวคำ
<p>พระยาโณมาวิสัยใช้โคลงสรุปเรื่องเมื่อจบแต่ละบท โดยใช้โคลงสอง โคลงสาม หรือโคลงสี่สลับกันไปโดยเริ่มด้วยโคลงสี่ก่อนและจึงใช้โคลงสามและโคลงสองสลับ จำนวนโคลงจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความยาวของบทที่ต้องการจะสรุปนั้น บางบทที่เนื้อความสั้นก็อาจจะใช้โคลงสี่เพียงบทเดียว</p>	<p>ใช้โคลงสรุปเรื่องเมื่อจบแต่ละบท และใช้โคลงสอง โคลงสาม โคลงสี่สลับกันไปโดยเริ่มด้วยโคลงสี่ก่อน แล้วจึงใช้โคลงสามและโคลงสองสลับกันเหมือนกัน จำนวนโคลงจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความยาวของบทที่ต้องการจะสรุปเหมือนกัน แต่บทสุดท้ายไม่มีโคลงสรุปท้ายบท</p>
(๔) พรรณนาโวหาร	

หงส์ยาคำ	เจ้าสุวัตร นางบัวคำ
<p>มีพรรณนาโวหารอย่างมากมาย ทำให้เนื้อเรื่องมีคุณค่าและไพเราะต่อการฟัง เช่น</p> <p>ก. บทชมโฉม</p> <p>การชมโฉมตัวละครฝ่ายหญิง นิยมพรรณนาไปที่ละส่วน ๆ เช่น พรรณนารูปโฉมของนางมุกชวศิษยาของพระโอรสที่ว่า</p>	<p>นิยมมีพรรณนาโวหารเหมือนกัน เช่น</p> <p>ก. บทชมโฉม</p> <p>นิยมพรรณนาตัวละครฝ่ายหญิงไปที่ละส่วน ๆ เช่น เดียวกัน ทั้งใจความที่พรรณนาก็คล้ายคลึงกัน คือ กล่าวถึงความนุ่มนวลของสีของผิวเนื้อ ขนาดสูงต่ำ ความงามของตา ทรวงอกและรูปร่างส่วนต่าง ๆ เช่น ชมโฉมนางเทพไท</p>

หงส์มาคำ	เจ้าสุวัตร นางบัวคำ
<p>งามยิ่งแย้ม บินไฉไลเหลือ เนื้อนาฏถึงเกรือ อ่อนนวลนุ่มผาย ไถวสองแขน แถวงเลาควายเวาย ย่างย่ายเพียงจักบิน</p> <p>.....</p>	<p>เทวดาวา สาถลีสม อ่อนอ่อนน่านวนอม เนื่องเนตรนางงามเงา</p>
<p>เหมือนวิสุกรรม หากเนรมิต หลวบทลอควยกำแดง เล็งรูปนอง แม่อินทร์แดง ชาวสูงแวน วรรณะบเกร้า ฐานานม แมสองตนเภา เหมือนกับทองทันเคดอนไว สองกาเขียว แห่งนางนาฏไท เสมอคงแก้วอินทนิล มแนชลุมฟ้า แฉนทลาช่วยสินธุ์ ถนเพียวคิน มเทียมเทกไถ ช. การต่อสู้กับยักษ์</p>	<p>น้ำฉวคเดี่ยวกคม ผมเขียวเจิงเกลียง สูงท่าพอรางคัก ควงนัยนาไหลลลิกเนตรพัม สองเภาทังคังบัว บอวกัวแคว งามเงาจมตัว บัวบัวมี นางเคียววดยูของ</p> <p>.....</p> <p>ช. การต่อสู้กับยักษ์</p>
<p>พรรณนาการต่อสู้ระหว่างทุกกษัตริย์วงสาถลีกับยักษ์ไป ทีละชั้น ๆ ไม่วบรัก มีการใช้ศาสดาอาคมและอาวุธวิเศษ คังนี้</p> <p>จอมเจองเงา สวาคควายกาถา ว่าอาวุธา ยักนอยยามาไกล สรรพภัยขาปราชญ์ วาอันใจใจ กังกลาวล้วยักษราย เจ้าบถอยหน มคสาบยาย ยินวดยูดาว่ามายามา เจ้าคอยชัก ควยม้อกด้าชวา ถอกเอาชกา มีค่นอยคำแถว อันมีฤทธิ์ เคะระผานมผว อันเป็นของอินทร์เภา</p>	<p>พรรณนาการรบระหว่างเจ้าสุวัตรกับพระยายักษ์มเวรามกิ อย่างละเอียดเช่นเดียวกัน มีการใช้ศาสดาอาคม ใช้อาวุธวิเศษคือ กามกรีกัญไชยเหมือนกัน คังนี้</p> <p>หนอพระบุญเรือง เจ้ายกดาบงาว กวักแกว่งอ้อมคักัน เจ้าละมา เรงแรงเทียมกัน กวาคกวักัน วาควายสี่หน้า ยักษ์ตัวหาญ ตายกับดาบกลา ซาคอนหริยชีวิต ถูกกรีกัญไชย คามกลาควงพิษ ปุคชาคมันตคักัน</p>

หงส์มาคำ	เจ้าสุวัตร นางบัวคำ
<p>ออกจากรั้วเสื่อ รั้วเร้วระอา ถอดผักแกวักไชย ว่าตายเหอะยักษ์ มึงอย่าไปไหน เจ็ดหัวกาย ย้ายกะเขคเต่า ศรีกัญไชย คามพิพยแดงเจ้า ถูกคอพรายเผยกับ หัวปลุกตก เพียงคังหมากผัก หลัวะหลอนขัวเหี้ยเกเรือ คิ่นเองโต ผายหัวไปเหนือ ทาวเจือเรือเต็มอนซอนขวาง หวย</p>	<p>ละวางบูยกัม เพียงทอคกอนหิน ตกลงกิน ชำคิตคอตัง เป็นแก้วคิ่น จุกปิ่นสลึง เหลือแรงมันอนเพื่อ หมูเรารบ ยืนเห็ดวิสัย จิงใจมดไฟ ห่อไปฉาวไหม เจ้าเป่าเป็นฝน มีคบนคัมโค หายเย็นไปบรอน</p>
<p>ค. การพรรณนาอารมณ์เจ้าโศก ไกล่อกแหกรบทเจ้าโศกไวหลายแห่ง และบางกอนก็ยาว มาก เช่น ตอนต้นนางมุกชวดี นางจุพกันฉา นางสิริวันทา ออกทิด ตามหาพระโพธิสัตว์ เป็นต้น นางหึ่งสามโคกรำครวญ คังนี้ ฟ้าเคื่อนคำ เขาะตามพบ ชวนกันไฉววยววย พากันเรียกรอง ก็เงียบนายลอย กมผอรอย ก็เคื่อนแจ่ง ร้องเรียกหา พอดหัวคอกแห่ง บันทแวงตริก ว่าปลุกทะหลง โพงโงงเย้นักษ์ ว่าเดื่อโกร่งเกาเอาไปชา ฤาว่าดูราย ทองผายคองไกล มาพม่งไว เป็นแทงบนชา มาก่าวัด หอมรดผวยหนา หอมรดมาคละลวด</p>	<p>ค. การพรรณนาอารมณ์เจ้าโศก นิยมพรรณนาอย่างยักยาวและตอกแหกรไวหลายแห่ง เช่นเคียวกัน เช่น ตอนนางบัวคำรำครวญถึงเจ้าสุวัตรที่ถูกพราน ฆ่าตาย หรือตอนที่นางชุกกะรักออกติดตามหาเจ้าสุวัตร เป็นต้น และตอนที่นางชุกกะรักรำครวญนี้ บางตอนมีสำนวนโวหารและ ใจความคล้ายคลึงกับบทรำครวญของนางมุกชวดี นางจุพกันฉาและ นางสิริจินทาอยู่มิใช่น้อย ก็มีการเรียกหากไม่ได้รับเสียงตอบ จะคุ รวยเท่าก็ไม่เห็น และมีการคาดว่าอาจจะมึญมาทำร้ายหรือนำตัวรัก ของนางจากไป คังนี้ เป็นฉมึโค ใจเจ้าแตกมาง วัคขวางชาหายววย นองเรียกรอง ก็เย็นหายสอย แลนเอะหารอย ทางโคกจอย</p>

หงส์ดำดำ	เจ้าสุวัตร นางบัวดำ
<p>การพรรณนาโวหารในคำอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวไปแล้ว ก็มีปรากฏอยู่มากมายทั้งในคำขอเรื่องหงส์ดำดำและคำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวดำ แสดงว่า ผู้แต่งคำขอทั้งสองเรื่องจะถนัดการพรรณนาโวหารมาก และสำนวนบางตอนก็คล้ายคลึงกันดังคำขอที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้น</p> <p>(๕) การไวยาษา</p>	<p>.....</p> <p>เคิ่งเคิ่งคั้งปี่ รวยบุญจำ รอยมีผู้นำ ผู้รักจากข้า</p>

หงส์ดำดำ	เจ้าสุวัตร นางบัวดำ
<p>มีการนำเอาศัพท์ภาษาบาลีมาปนอยู่มากนอกไปจากศัพท์ที่เป็นภาษาสุาณาแท้ ๆ แสดงว่า พระยาโลมาวิสัยมีความรู้ในเรื่องภาษาบาลี ซึ่งเขามามีอิทธิพลเนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี มีภาษาไทยกลางปะปนอยู่ด้วย</p>	<p>มีภาษามาลีปะปนอยู่มากเช่นกัน นอกจากนั้น ภาษาที่ไวยังเป็นภาษาที่เก่า คือ เป็นภาษาสุาณาแท้ ๆ มีภาษาไทยกลางปะปนอยู่บาง เช่น ปอง เวียก ซาค นวค ฉกรรจ เป็นคน</p>

ส่วนผลงานของพระยาพรหมโวหารที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับกันดีที่สุดในวงวรรณกรรม ลานนาไทย ไก่แก้ว คำสืบท หรือ คำอ่านนางศรีจุม ซึ่งท่านแต่งขึ้นด้วยความเสียใจและผิดหวัง ในเรื่องเกี่ยวกับความรัก ระหว่างท่านและนางศรีจุมผู้เป็นภรรยา เมื่อพิจารณาสำนวนโวหาร ของท่านในคำสืบทนี้แล้ว พบว่าเป็นสำนวนใหม่กว่าคำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ ทั้งการ ใ้ภาษาที่ใกล้เคียงกับภาษาลานนาไทย ปัจจุบันนี้มากกว่า ทำให้ผู้อ่านและผู้ฟังเข้าใจความหมาย ได้ดีกว่าคำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ นอกจากนี้ ยังมีภาษาบาลีปะปนอยู่น้อยมาก คงจะ ยกตัวอย่างมาเพียงตอนหนึ่ง ดังนี้

ยามเมื่อนองรัก	สมกว่าหวาน	ใจนเสยบาน น้ำตาลว่าสม
แรกเริ่มเคิมจา	ตกลงเหวี่ยงหอม	จึงปองอารมณ์เชื่อนอง
กยสมเหมือน	นางจุมปากพอง	จาพู่ท่านเอางาม
ปากนองว่าแท้	ใจนายบตาม	เอานำใส่งาม มาล้างช่วยหนา
พอยบมีเหมือน	คำนายฟูชา	บสนวาทาแห่งนอง
หัวใจหญิง	เหมือนพิณสายของ	พิณพาทย์แก้วเกร็
दनนอกเนื้อ	เขาเชื่อองค์	เสียงวอนดี บจนเรื่องไค้

สาม

อีกประการหนึ่ง จะสังเกตเห็นว่าสำนวนคำขอของพระยาพรหมโวหารนั้น นอกจาก จะใกล้เคียงกับภาษาลานนาไทยปัจจุบันนี้แล้ว ยังมีความไพเราะรื่นหูเมื่ออ่านออกเสียงอีกด้วย เพราะ อักษรณะคำขอของพระยาพรหมโวหารมีสัมผัสที่มีความรื่นไหลมากกว่าคำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำที่เป็นภาษาเก่า

จากการพิจารณาในด้านท่านองแต่งและถ้อยคำสำนวนในคำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ โดยนำไปเปรียบเทียบกับคำขอเรื่องหงส์มาคำของพระยาโลมาวิสัย และคำ สืบทของพระยาพรหมโวหารแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ข้อสันนิษฐานที่ว่าพระยาโลมาวิสัยเป็นผู้แต่ง

๑ จากคำสืบทของพระยาพรหมโวหาร

คำขอเรื่องนี้มีน้ำหนักมากกว่าข้อสันนิษฐานอื่น เพราะสามารถเปรียบเทียบให้เห็นความคล้ายคลึงในค่าน้ำหนักและถ้อยคำสำนวนของคำขอเรื่องหงส์ผาคำและคำขอเรื่องเจ้าสุวัตรนางบัวคำได้ชัดเจน ทั้งคำขอเรื่องหงส์ผาคำนั้น ก็มีหลักฐานแน่นอนว่าพระยาโลมาวิสัยเป็นผู้แต่ง และเมื่อค่าน้ำหนักและถ้อยคำสำนวนของคำขอทั้งสองเรื่องคล้ายคลึงกัน ผู้แต่งก็น่าจะเป็นคนเดียวกันดังกล่าว อีกประการหนึ่ง มีผู้ทางวรรณกรรมลานนาไทยกล่าวยืนยันว่าสำนวนโวหารของคำขอเรื่องเจ้าสุวัตรนางบัวคำ เก่งกว่าสำนวนโวหารในคำสืบทของพระยาพรหมโวหารจริง และเมื่อสำนวนโวหารในคำขอเรื่องเจ้าสุวัตรนางบัวคำ เก่งกว่าผู้แต่งก็ต้องเป็นคนรุ่นก่อนพระยาพรหมโวหาร ในข้อนี้ ถ้าพิจารณาจากประวัติของพระยาพรหมโวหารแล้ว จะพบว่า พระยาโลมาวิสัยนั้นเป็นคนรุ่นก่อนพระยาพรหมโวหาร คือ เป็นเพื่อนของบิดาและยังเป็นครูของพระยาพรหมโวหารอีกด้วย ฉะนั้น จึงสันนิษฐานได้ว่า พระยาโลมาวิสัยน่าจะมีชีวิตอยู่ในราว ๆ พ.ศ. ๒๓๓๐ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และอาจจะมีชีวิตยืนยาวต่อมาจนถึงตอนต้นสมัยรัชกาลที่ ๓ และได้เป็นครูของพระยาพรหมโวหารในช่วงเวลาก่อนที่จะสิ้นชีวิต เพราะเมื่อพระยาพรหมโวหาร หรือ พรหมินทร์ เกิดขึ้นตรงกับ พ.ศ. ๒๓๔๕ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๒ และเมื่อพรหมินทร์มีอายุได้ประมาณ ๒๗ ปี ก็ได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของพระยาโลมาวิสัยดังกล่าว ดังนั้น ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า พระยาโลมาวิสัย กวีในราชสำนักเจ้าหลวงแห่งนครลำปาง น่าจะเป็นผู้แต่งคำขอเรื่องเจ้าสุวัตรนางบัวคำนี้.